

מִשְׁנֵה. הִיתָה בֵּין הַחֲבִיטוֹת מְגַבִּייה וּמִטָּה עַל צִדָּה וְהִיא נּוֹפֶלֶת
 - אם החבית היתה בין חביות אחרות, ומתרא שאם יטה אותה על צידה תיפול האבן על חביות אחרות ותשברן, מגביה את החבית ומסלקה למקום אחר, ושם מטה אותה על צידה והאבן נופלת (רש"י). והגבהת החבית עם האבן שעליה מותרת מפני שנחשבת טלטול מן הצד לצורך דבר המותר, שהרי מטלטל את האבן רק על ידי טלטול החבית, וכונתו בשביל להשתמש בחבית. ומכל מקום, אם אפשר לנער את האבן במקומה, אסור להגביה את החבית ולנער ממנה את האבן במקום אחר, אלא צריך לנערה במקומה (משנ"ב שט, יז), שכיון שיכול להימנע מלטלטל את האבן, לא הקלו, אע"פ שהחבית היא בסיס לאיסור ולהיתר (ע"פ משנ"ב שם, י; וראה ביאור נוסף בחז"א א"ח קנו השמטות לסי' שיא, וראה גם ביאורים לעיל ע"א ד"ה בפרות).

בְּמֵה דְּכָרִים אֲמֹרִים שְׁהָאוּל מְרוּבָה עַל הַפְּסוּלֹת זְכוּ' - ונוטל את הפסולת ומניח את האוכל, כדי למעט בטירחה (רש"י). ויש שפירש, שכיון שהאוכל מרובה על הפסולת, הפסולת בטילה לגביה, ולכן מותר ליטלה מן האוכל ולזרוקה (תוס' ד"ה שאוכל, בשם ר"ת). והיתר טלטול הפסולת, עניינו שאוכל שיש מוקצה המעכב מלטלו, מותר ליטול את המוקצה ממנו, ואין מעשה זה נחשב טלטול מוקצה אלא תיקון האוכל, ולא גזרו חכמים בזה משום מוקצה, ולכן באוכל מרובה, מותר ליטול את הפסולת שהיא מוקצה ומעכבת מלטול את האוכל (חז"א א"ח מז, טו).

לֹא שָׁנוּ זְכוּ' אֲבָל לְצַרְךָ מְקוּמוֹ מְשַׁלְטוֹ יְעוּדָךְ עָלָיו - לא שנו שאסור לטלטל את הכר בעוד המעות עליו [אלא צריך לנערן תחילה], אלא בצריך לגופו של כר לשכב עליו, אבל אם צריך את מקומו, מטלטלו עם המעות למקום אחר (רש"י). ודוקא בשוכח את המעות על הכר, שלא נעשה הכר בסיס, אבל במניח עליו, נעשה בסיס, ואסור לטלטלו גם אם צריך למקומו (ב"י א"ח שט, בדעת רש"י). ויש שפירש, שגם במניח עליו שנעשה בסיס, מותר לטלטלו אם צריך למקומו (שבלי הלקט ככ, בשם יש מפרשים; וכדעה זו שבסיס למוקצה מחמת גופו מותר בטלטול לצורך מקומו, כתב גם הריטב"א לעיל קכד, ב' בשם הר"ר ישעיה; וראה גם ב"י שם בשם רבינו ירוחם).

שָׂכַח אֲרָנְקֵי בְּחֵצֵי מִנִּיחַ עָלֶיהָ כִּכָּר אוּ תִינוּק וּמְשַׁלְטָה - יש שפירש שטעם ההיתר הוא, שכאשר מטלטל את המוקצה עם ההיתר שעליו, לא ניכר כל כך טלטול המוקצה, מפני שמטלטל את שניהם כאחד (ע"פ משנ"ב שיא, ב). ויש שפירש, שכיון שיכול להסיר את ההיתר ולטלטלו לבדו ולא הסירו, נחשב שהמוקצה טפל להיתר, ועיקר הטלטול הוא לצורך ההיתר. ולפי זה ביאר מדוע במעות שעל גבי הכר [וכן באבן שעל פי החבית] אם יכול לנערן לא הותר לטלטלן אגב הכר [או החבית] - משום שכשהמוקצה מונח על ההיתר, אם לא ניער את המוקצה נחשב שעיקר המעשה הוא טלטול המוקצה (חז"א א"ח מז, כג, וראה גם שם, ט).

רַב אֲשֵׁי אֲמַר זְכוּ' וְלֹא אֲמָרוּ כִּכָּר אוּ תִינוּק אֲלָא לְמַת בְּלָבַד
 ■ וכן הלכה (ש"ע א"ח שיא, ה, ובדין טלטול כלי שמלאכתו לאיסור על ידי כיכר או תינוק, ראה ש"ע שם שח, ה, ומשנ"ב שם, כו).

וְהָאֲמַר רַבָּא לְשִׁמְעִיהָ טָוִי לִי בַר אֲוּוּזָא וְשָׂדֵי מִיעִיהָ לְשׁוּנְרָא
 - ואווז זה נשחט ביום טוב, ובני מעיז אינם ראויים לאדם, שאין דרך לאוכלם ביום טוב [-שיש בו הרבה אוכל גם בלעדיהם (תוס' ביצה לג, א ד"ה ושדי, בדעת רש"י)], ואם רבא סובר כרבי יהודה, כיצד התיר לטלטלם ביום טוב (רש"י). ויש שפירשו, שקושיית הגמ' היא שאווז זה נשחט בערב יום טוב, וביום טוב כבר הסריחו בני מעיז ונעשו מוקצה, שהרי אינם ראויים לאדם, וכיצד התיר רבא לטלטלם (תוס' לעיל כט, א ד"ה אכלן, ורשב"א ריטב"א וחי' הר"ן כן בשמם).

יש שפירש, שההיתר להגביה את החבית עם האבן שעליה אינו משום טלטול מן הצד (תוס' לעיל קכג, א ד"ה הא), שטלטול זה נחשב טלטול גמור, וכיון שטלטול את המוקצה אגב ההיתר מותר, שכאשר מטלטל את ההיתר לצורך, המוקצה בטל לגביה (ארחות שבת יט הע' שסט, בדעת תוס' שם, וראה שם גם הע' תד; ומה שנחשב טלטול גמור, אפשר שלדעתם טלטול מן הצד מותר מפני שאינו דרך טלטול [ראה דבריו לעיל קמא, ב ד"ה בתינוק] וטלטול החבית עם האבן הוא כדרך טלטול).

ולאחר שמסלק את החבית למקום שיכול לנער בו את האבן, יש לנער ממנה את האבן מידי ואסור להמשיך לטלטלה למקום אחר (הגהות רע"א א"ח שט, ד, בדעת רש"י ד"ה מגביה). ואינו דומה למי שאוחז מוקצה בידו שיכול להמשיך לטלטלו לכל מקום שירצה (ראה רמ"א רסו, יב, משנ"ב שם, לה, וביאה"ל שם ד"ה יכול), משום שהיתר זה נאמר דוקא כשכבר בא המוקצה לידו בטעות [כגון שחכ כיסו עליו] או בהיתר [כגון כלי שמלאכתו לאיסור לצורך מקומו], אבל כאן מעיקרא לא התירו לו ליטול את החבית לידו ולטלטלה אלא כפי הצורך לניעור האבן ולא יותר (שלחן שלמה שט, ח, ויישב בזה קושיית רע"א שם).

גְּמָרָא. לֹא שָׁנוּ אֲלָא בְּשׁוֹכַח את האבן על החבית בערב שבת בין השמשות (רש"י). ואפילו אם הניח את האבן על החבית באמצע השבוע בכוונה, ולא היה דעתו בפירוש שתשאר שם בשבת, ואחר כך שכחה שם, דינו כשוכח ואינו נעשה בסיס (תרומת הדשן ב, קצג, בדעת רש"י, ע"פ משנ"ב שט, יח, וראה שעה"צ שם, כ). ואם הניחה בכוונה בערב שבת ואחר כך שכחה, נחשב כאילו התכוון שתשאר שם בשבת, ונעשה בסיס (שעה"צ שם, בדעת תרומת הדשן). ויש שסובר, שאף באופן זה דינו כשוכח, ואינו נעשה בסיס (ב"י שם, ומשנ"ב שם בדעתו).

אֲבָל בְּמִנִּיחַ נְעֵשָׂה בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּר, ואף החבית נעשית מוקצה, ואסור להטותה (רש"י). ואע"פ שיש יין בחבית (ראה רש"י ד"ה מטה), אין אומרים שהחבית נחשבת בסיס לדבר האסור והמותר ומותרת בטלטול, מפני שרק פי החבית נעשה בסיס לאבן, והוא אינו בסיס ליין (חי' רע"א; וביאה"ל שט, ד ד"ה ואם). ויש שפירש, שהחבית אינה נחשבת בסיס לדבר האסור והמותר, מכיון שגם היין עצמו נעשה בסיס לדבר האסור, הואיל ואינו יכול להוציאו מהחבית אלא דרך פיה שמכוסה באבן (מאירי לעיל קמא, ב, וכע"ז תירץ האור שמה שבת כה, טו).